

Türkiye’de Eğitim Reformu İçin Ara Öneriler

Hasan Yücel Başdemir

Doç. Dr. | Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Öğretim Üyesi

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 76, Güz 2014, s. 101-118

1. Giriş: Reformun Gerekçesi

Türk eğitim sistemi 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanununa dayanır. Geçen doksan yıllık süre içinde 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında başlanılan 4+4+4 uygulaması da dâhil olmak üzere zorunlu eğitimin süresi, okutulan dersler ve ders içerikleri konusunda birçok değişikliğe gidildi. Ancak merkezîyetçiliğin azaltılması, müfredat çeşitliliği ve eğitimde rekabet koşullarının oluşturulması, bu reformlarda ana hedef olarak yer almadı. Mevcut eğitim sistemi, sivil sorumluluk ve inisiyatifin gelişmesine imkân vermemekte, rekabeti dışlamakta ve yeni fikirlerin eğitime dâhil edilmesini engellemektedir.

Sürecin bu şekilde devam etmesi zor görünmektedir. Değişen dünya koşullarına ve Türkiye’nin gelecek vizyonuna uygun bir eğitim felsefesine ihtiyaç vardır. Bunun yolu, çoklu ve çoğulcu bir eğitim anlayışının benimsenmesinden geçmektedir. Bu nedenle eğitimde reform kaçınılmaz görünmektedir. Bu reformun ana çizgisini, adem-i merkezîyetçilik ile okul, eğitim programı, müfredat, idare ve finansman çeşitliliğinin oluşturulması gerekir. Merkezîyetçiliğin azaltılması, her kademedeki okulların, bu okullardaki müfredat ve finansmanın çeşitlenmesine bağlıdır. Adem-i-merkezîyetçiliğin ve çeşitliliğin gerekçesi, eğitim konusundaki sorumluluğun sadece devlete bırakılmaması ve eğitimin tüm paydaşlarının bu sorumluluğu üstlenmesidir. Türkiye’de 65 bin okul olduğu düşünülürse devletin tek başına bu sorumluluğun üstesinden gelmesi oldukça zordur.

Türkiye'deki demokratikleşmenin seyrine ve gelecek perspektifine uygun ve bu yönde yeni durumlar karşısında isabetli kararlar alabilecek vizyona (geniş görüşlülüğe) sahip gençler yetiştirebilecek yeni bir anlayışa ihtiyaç vardır. Bunun için alternatif eğitim modelleri ve farklı okul türlerinin bulunduğu çoklu ve çoğulcu bir anlayışın benimsenmiş olması gerekir.

Türk eğitim sistemindeki merkezîyetçilik, eğitimde farklı düşünce ve yaklaşımların hayata geçmesine engel olmaktadır. Merkezî bir akıldan çıkan ve rekabeti dışlayan bir eğitim anlayışının beklentileri karşılama mümkün değil çünkü sistem, paydaşların eğitim konusundaki düşünce, görüş ve önerilerinin eğitime yansımaya engel olmaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminin gelişmesi, farklı model, program ve müfredatların şeffaf bir ortamda ve rekabet içinde eğitimin pratik alanına yansımaya gerekir.

Türkiye'de reformun önünde birçok zorluk bulunmaktadır. Hukukî mevzuat, Milli Eğitimin istihdam yapısı ve bürokratik yapılanması, rekabete ve çoğulculuğa dayalı bir anlayışın gelişmesinin önünde ciddi engeller olarak görülmektedir. Ancak hükümetin uzun süreli bir planla reformun altyapısını oluşturacak çalışmalara yönelmesi gerekir. Hükümetin istek ve kararlılığı ile hacimli Milli Eğitim bütçesinin bir araya gelmesi reformu imkân sağlayabilir.

Radikal uygulamalar, tahmin edilemeyen sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle bir eğitim reformu için ara çözümler ortaya koymak ve öncelikle pilot uygulamalara girişmek daha başarılı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Burada sunulan öneriler, bu anlayış çerçevesinde bir eğitim reformu öncesinde başvurulabilecek ara çözümler içermekte ve alternatifler sunmaktadır. Bu önerilerin esasını, okul ve program çeşitliliği, malî ve idarî özerklik ile okul çeşitlerinin artırılması anlayışları oluşturmaktadır.

2. Merkezden Yerele Eğitim Organizasyonu: Çoklu Eğitim Modeli

Okul Çeşitliliği

İlk ve orta öğretimdeki okulların farklı isim ve programlarla yürütülmesi, Türk eğitim sistemi için en uygun olan okul sisteminin ne olduğunu anlamamızı ve farklı iyi modellerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Farklı okul modellerinin gelişmesi, 2012'deki değişiklikte olduğu gibi eğitimdeki değişikliklerin siyasi bir tartışma haline gelmesini engelleyecektir. Çünkü ebeveynler, istedikleri tarzda çok programlı, çok dilli meslekî, pedagojik, siyasi ve dinî içerikli okulları seçme hakkına sahip olacaktır.

Okul çeşitliliği sistemi, Türkiye’de var olan mevcut eğitim yapısı açısından tek başına mümkün olabilecek bir yapı değildir. Daha sonra temas edileceği gibi müfredat ve finansman açısından özel ve özerk okul sistemi gelişmedikçe bu çeşitliliğin merkezî bir idare tarafından yürütülmesi ve takibi oldukça zor olacaktır.

Program/Müfredat Çeşitliliği

Müfredat tekliği, Türk eğitim sistemindeki en önemli sorunlardan biridir. Ancak bu, üstesinden gelinemeyecek bir sorun değildir. Eğitim reformları, programlar çeşitlendirildiğinde başarılı sonuçlar verebilir. **Türk eğitim sisteminde yapılacak değişikliklerde tek bir model izlenmemelidir.** İyi bir eğitim sisteminin tek bir müfredata dayanması ve idarenin tek bir kurumda olması makul değildir. Ebeveynlerin beklentilerinde ve öğrencilerin yeteneklerinde farklılığın var olduğu düşünülürse müfredatın da çeşitli olması beklenir. Farklı müfredatların olduğu bir eğitim sisteminde okul işletmecileri, kendilerine uygun olan başarılı müfredatları taklit edecekler veya onlarla rekabet etme ihtiyacı duyacaklardır.

Müfredat çeşitliliğinin sağlanması için farklı okullarda aynı seviyedeki sınıflarda farklı derslerin ve müfredatların okutulması daha uygundur. Bu sistem içinde meslekî ve akademik eğitimle ilgili model ve müfredat çeşitlilikleri teşvik edilmeli ve yeni ders ve konular konusunda uygulayıcılar cesaretlendirilmelidir. Yine örneğin bazı liselerde tam akademik eğitim verilirken bazılarında yarı akademik eğitim verilebilir. Bazılarında ise tamamen meslekî eğitim verilebilir.

Eğitim Çıktılarının Çeşitlenmesi: Okul dışı faaliyetlerin kredilendirilmesi

Eğitim pratiğindeki yaygın anlayışa göre, gelişmiş ülkeler de dâhil dünyanın birçok yerinde okullar yegâne eğitim mekânı olarak görülmektedir. Oysa eğitim düşüncesini belirli bir mekânla sınırlı olarak oluşturmak, perspektifin de dar olmasına yol açabilecektir. Türkiye’de de eğitim denince belirli bilgilerin bilinen bazı yöntemlerle öğrencilere aktarılması anlaşılmaktadır. Eğitim düşüncesi dar bir kapsama sahiptir. Türkiye’de akademik eğitim dışında yapılan faaliyetler eğitimin parçası olarak kabul edilmemektedir. Bu nedenle gençlerin okul dışı, özellikle de aileleriyle yaptıkları faaliyetlerin eğitim kredisi haline dönüştürülmesi için modeller geliştirilmelidir. Örneğin anne-babasının iş hayatına katkı sağlayan gençlerin buralarda öğrendikleri bilgiler diploma veya transkriptlerine yansıtılabilir. Bunun takip ve koordinasyonunu Milli Eğitim Bakanlığı yapabilir.

Aynı şekilde spor, müzik, resim, el sanatları ve zanaatların genel eğitimin bir parçası gibi düşünülmesi gerekir. Bir spor dalında başarılı olan, enstrüman kullanan ya da bir iş yerinde çalışan öğrenci, belirli akademik dersleri (kredileri) belirli ya da serbest eğitim kurumlarından alarak mezun olmuş sayılabilir.

Bu uygulamanın geçerli olabilmesi için eğitimin “okul”la sınırlı düşünülmemesi gerekir. Türkiye’deki merkezîyetçilik ve akademik eğitim meselesi, aynı eğitim seviyesine sahip bireylerin aynı yeterliliklere sahip olması gerektiği şeklindeki eski bir anlayıştan kaynaklanmaktadır. Bu anlayış bugünlerde terk edilmiş görülsede Türk Eğitim sistemi tarihsel olarak bu zihin yapısı üzerine kurulmuştur. Örgün eğitim kurumları dışındaki eğitim ve mesleki faaliyetlerin, Bakanlığın yapacağı belirli düzenlemeler yoluyla diplomalarda kredi olarak yer almasının önü açılmalıdır. Özellikle sanayi kuruluşlarında, ticarethanelerde, çiftçilikte ve hizmet sektöründe çalışan gençlerin/kişilerin burada öğrendikleri bilgilerin onların diplomalarına kredi olarak eklenebilmelerini sağlayacak yasal uygulamaların önü açılmalıdır.

Finansman Çeşitliliği

Türk eğitim sisteminde müfredat açısından olmadığı gibi malî açıdan da rekabete açık bir ortam yoktur. Malî kaynaklar, eğitimdeki başarıları ödüllendirecek şekilde kullanılmadığı gibi gönüllü finansman kaynaklarının oluşması için ortam oluşmamaktadır. Bu bir tercih değildir aksine mevcut merkezîyetçi eğitim yapısı, rekabeti köklü bir şekilde engellemektedir. Malî rekabetin oluşması, kısmi ya da tam özel eğitim kurumlarının sistemin büyük bir kısmını oluşturmasına bağlıdır. Devlet özel okulları teşvik etmeli, özel işletmelerin kendi eğitim programlarını hazırlamalarına ve kendi malî kaynaklarını oluşturmasına müsaade etmelidir. Bunun için mevcut devlet okulları içinde malî imkânlarını kendisi karşılayabilecek durumda olan okullar özelleştirilmelidir. Bu özelleştirmeler, kademeli ve pilot uygulamalar şeklinde başlamalıdır. Öncelikli olarak bu pilot okullar, İstanbul’da Bakırköy, Şişli; Ankara’da Çankaya-Gaziosmanpaşa gibi bölgelerdeki okullardan başlamalıdır çünkü bu tür okullar, kendi malî imkânlarını oluşturma potansiyeline zıya-desiyle sahiptir.

Eğitim reformlarından, yönetim ve finansman çeşitliliği sağlanması durumunda başarılı sonuçlar beklenebilir. Başarılı bir reform, eğitimin paydaşlarının sektörün yönetimi ve finansmanı konusunda sorumluluk alması durumunda iyi sonuçlar verebilir. Oysa Türkiye’de yönetim ve finansman % 95 oranında merkeze bağlıdır. Bu oranın uzun vadede % 50 civarına indirilme-

si hedeflenmelidir. Eğitimde sorumluluğun toplum tarafından paylaşılması gerekir. Bu sorumluluk ve oranların oluşması, farklı eğitim programlarının uygulamaya koyulmasına ve profesyonel sivil/özel işletmeciliğin yaygınlaşmasına bağlıdır.

Eğitim finansmanında merkezden yerele bir modelleme: Eğitim finansmanı büyük oranda merkezî hükümet bütçesi aracılığıyla veya çok az olmak üzere ailelilerce (2012 verilerine göre %2.9) yapılmaktadır. Eğitim finansmanında ailelerin katkısı artırılabilir; genel bütçedeki paya nispi oranda tüketim vergisi (KDV, ÖTV vb.) oranlarında indirim yapılabilir. MEB, yoksul öğrencileri belli başarı kriterlerini de göz önüne alarak burs, kredi veya eğitim kuponu yoluyla destekleyebilir.

Mevcut eğitimin finansman şekli sosyal devlet anlayışına uygun değildir: Gelir düzeyi yüksek bölgelerde özel okullaşma oranının düşük olması, sosyal devlet anlayışına aykırıdır çünkü bu okullara, malî durumu çocuklarının eğitimini finanse edebilecek kadar iyi olan ailelerin çocukları da devam etmektedir. Bu öğrencilere, ücretsiz kitaplar, eğitim materyalleri sağlanmakta ve eğitim giderleri genel vergilerden karşılanmaktadır. Bu vergiler, gelir seviyesi düşük ailelerden de alınmakta ve ihtiyacı olmayan aileler bundan yararlanmaktadır. Oysa sosyal devlet anlayışı, genel vergilerden sağlanan finansmanın sadece gelir seviyesi düşük olanlar için kullanılması esasına dayanır.

Türkiye’de eğitime ayrılan kaynakların sosyo-ekonomik gruplar arasındaki dağılımına bakıldığında özel finansman sisteminin gelişmemesi nedeniyle sosyal devlet anlayışının tersi yönde ilerlediği açıktır. İyi kamu okulları çoğunlukla büyük kentlerde, orta ve üst gelir grubunda olan ailelerin çocuklarına hizmet vermek üzere organize edilmektedir. Bu durum eğitime bağlı olarak gelişen nesiller arası gelir eşitsizliğine yol açarak sorunun büyümesine neden olmaktadır. Kamu finansmanı, eğitim kaynaklarının avantajlı grupları gözetecek şekilde tahsis edilmesine yol açmaktadır, bu nedenle dezavantajlı öğrencilerin ve okulların performansını yükseltecek örgütsel değişiklikler yapılabilir. Alt-gelir grubuna, özellikle de mevsimlik işçi çocuklarına yönelik olarak başlatılabilecek olan eğitim kuponu sistemi, piyasa-temelli bu örgütsel değişimin ara yolu olabilir.

Yönetim Çeşitliliği

Milli Eğitim Bakanlığı’nın yanı sıra belediyeler, profesyonel ve özel işletmeciler, koşullarını kendilerinin oluşturduğu okullar açabilmeli ve müfredatlar hazırlayabilmelidir. Bunun için belediyelerin, kanunla sınırları belirlenmiş

bazı özel vergiler toplamalarına imkân sağlayacak düzenlemeler yapılabilir.

3. Reformda Yöntem ve Ara Çözümlerin Gerekçesi

Eğitimde köklü değişimlerin sonuçları tahmin edilebilir değildir. Bu nedenle değişikliklerde ani ve keskin kararlar vermek yerine pilot uygulamalara başvurulmalı; bu dönemde farklı alternatifler denenmeli ve sonuçlar gözlenmelidir. Ancak tek bir modelden ziyade alternatif model arayışlarına gidilebilir. Örneğin serbest müfredat modeli, orantılı **genel ve özel müfredat**, tam finansman desteği, kısmi finansman, özelleştirme vs. sistemler denenebilir. Bu süreçlerin her biri çok iyi izlenmeli; avantajlar ve aksaklıklar kaydedilmelidir. Dershane işletmecileri yanında öğretmenlerin, dernek, vakıf ve diğer ticarî kuruluşların eğitimdeki performanslarını göstermelerine imkân sağlanmalıdır. Program çeşitliliği ve **yaygın eğitimin genel eğitimin parçası haline getirilmesi**, rekabeti kızıştıracak ve birçok iyi modelin ortaya çıkmasına imkân sağlayacaktır. Bu süreçlerde Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyon, yerlilik ölçütleri ve kriminal açıdan denetleme işlemlerini üstlenmelidir.

4. Asgari devlet müfredatı

Buradan hareketle Milli Eğitim Bakanlığı tüm seviyedeki özel, yarı özel veya finansmanını karşıladığı özel işletmeli (sözleşmeli, kiralık) okullar için birkaç haftalık müfredatlar hazırlayabilir. Bu müfredatlar, genel meslekî ve akademik yeterlilikler esas alınarak hazırlanabilir. Bu asgari müfredatlar, hiçbir şekilde bir dönem için altı (1/3 veya 6/18) haftayı geçmemelidir. Zorunlu derslerin sayısı azaltılmalıdır.

5. Müfredat Havuzu Uygulaması

Eğitimde yapılacak bir reform için eğitim program ve müfredatlarının çok önemi vardır. Bakanlığın eğitimde acil bir reform ihtiyacı belirlediğinde hazırlıklı olmak için bir müfredat havuzu oluşturması gerekir. Eğitim uzmanlarının denetiminden geçen müfredatlar, bilişim, sanat, piyasa, elektronik, denizcilik, tarım, ekonomi gibi farklı içeriklere sahip olabilir ve bu havuzda toplanabilir. Ayrıca temel dersler için de “Mozaik Müfredat” denilebilecek bir çeşitleme yapılabilir. Bakanlık ve sivil toplum ile birlikte temel dersler (Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, İngilizce) belirlenerek bu derslere ilişkin kazanım havuzu oluşturulabilir. Kazanım havuzu, her okul ve öğretmenin seçim yapabileceği şekilde tasarlanabilir.

Sabit değil dinamik eğitim programları: Eğitim esas olarak grup etkinliği değil bireysel farklılıklara dayanan bir süreçtir, hemen hemen hiçbir eşit özelliği (yaş) olmayan bireylerin aynı şeyi, aynı hızda, aynı hedefte öğrenmesi mümkün değildir. Bunun yerine her birey için farklı öğretim biçimleri, farklı hedeflerin olabileceği dinamik, esnek değişken eğitim programları tercih edilmelidir.

6. Türk Eğitim Sisteminde Reformu Engelleyen Durumlar

Milli Eğitimdeki Mevcut İstihdam Yapısı

Türk eğitim sisteminde köklü reform yapılmasını, özel ve özerk okul sisteminin gelişmesini engelleyen bazı durumlar vardır. Hukukî mevzuat, Milli Eğitimdeki mevcut istihdam yapısı ve bürokratik yapılanma Türkiye’de yapılabilecek reformların önünde en ciddi engel olarak görünüyor. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yaklaşık bir milyon öğretmen ve memur çalışmaktadır. Bu yüksek sayı, öğretmenlerin özlük hakları nedeniyle özel eğitim sisteminin gelişmesi ve okulların özerkleştirilmesi önünde çok ciddi bir engeldir. Ancak bu, üstesinden gelinemez bir sorun değildir. Bu istihdamın eritilmesi için bazı ara uygulamalara gidilebilir. Geliştirilmeye açık bu önerileri üç başlık altında sıralayabiliriz:

Öneri 1. Maaşların Devlet Tarafından Ödenmesi:

Daha sonra ayrıntısı verilecek olan özel işletmeli devlet okulları sistemi, mevcut istihdam sorununu aşmak için önemli bir uygulama olabilir. Belirli şartları taşıyan ilkö, orta ve lise düzeyindeki devlet okulları, özel işletmecilere devredilebilir. Bu okullarda çalışan öğretmenlerin maaşları, bakanlık tarafından ödenmeye devam edebilir. Okulun diğer masraflarının, ücret ve bağış yöntemi ile karşılanmasına imkân tanınabilir.

Bu sistemin işleyişinde birçok sorunla karşılaşılabilir. Hem idare hukukundan kaynaklanan sorunlar olabilir hem de ücreti devlet tarafından karşılanan öğretmenleri özel işletme mantığına göre çalıştırmak mümkün olmayabilir. Ancak pilot uygulama yöntemiyle sonucunu görmeyi denemek daha anlamlıdır. Bazen kötü görünen uygulamalar iyi sonuçlar verebilmektedir.

Öneri 2. Özel Okullara Geçen Öğretmenlerin Maaşlarının Bir Bölümünün Devlet Tarafından Ödenmesi:

Devlet okullarında çalışan öğretmenlerin özel okullara geçmesi teşvik edilebilir. Özel bir okul, devlet okullarından öğretmen takviyesi yapabilir. Bu öğ-

retmenlerin maaşlarının yarısını devlet karşılayabilir, maaşın diğer kısmını yarısından az olmamak kaydıyla özel okul karşılar. Bu oranlarda farklı uygulamalara gidilebilir. Öğretmenlerin, okullarla farklı sözleşmeler imzalamasına izin verilebilir. Özellikle (ayrıntısı daha sonra verilecek olan) özelleştirilen ve finansman kaynakları yüksek olan okul işletmecilerine, belirli oranlarda bu öğretmenleri çalıştırma zorunluluğu getirilebilir.

Yukarıdaki uygulamada karşılaşılabilecek sorunlar burada da karşımıza çıkabilir. Ek olarak özel işletme ile öğretmenler arasında çıkacak sorunlar, önemli eğitimsel zafiyetlere sebebiyet verebilir. Ancak pilot uygulama ile denenebilir ve sonuçlar gözlemlenebilir.

Öneri 3. Özel Okullara Geçen Öğretmenlere İstediklerinde Eski Görev Yerlerine Dönme Hakkı Verilmesi:

Devlet okullarında görev yapan öğretmenler, özel okulda çalışmaya teşvik edilebilir. Bu öğretmenlerin maaşları, tamamen çalıştıkları kurum tarafından ödenir fakat öğretmenler, istediklerinde önceki kurumlarına dönme imkânına sahip olabilir. Bunun da sonuçlarının gözlenerek değerlendirilmesi gerekir.

7. Merkeziyetçiliğin performansı düşürmesi

Eğitim sistemindeki merkeziyetçilik, alternatif eğitim modellerinin ortaya çıkmasını ve rekabet sisteminin oluşmasını engelliyor. Eğitim sektöründe çalışanlar, bu sektörden para kazandıklarını ya da kazandıkları paranın yaptıkları işin sonucu olduğunu hissedemiyorlar. Çünkü standart bir ödeme şekli var. Başarılı ve başarısız öğretmen arasında hiçbir fark ortaya çıkmıyor. Bu nedenle bakanlığın uyguladığı performans yöntem ve ölçütleri, performansları ölçemiyor. Bu durum, öğretmenlerin meslekî motivasyonlarını azaltıyor, hatta yaş ilerledikçe ve eğitimde daha kalifiye elemanlar olarak çalışmaya başlayacakları deneyime ulaştıklarında öğretmenler, mesleklerinden tamamen uzaklaşmış oluyorlar. Eğitim sisteminde rekabetçi bir yapının oluşmasına müsaade edildiğinde öğretmen ücretlerinin ölçülebilir performanslara göre farklılaşması sağlanacaktır. Bu durum, öğretmenlerin performansı ile birlikte mesleki motivasyonunu da artıracaktır.

Kamuda performans kriteri koymanın sadece belirli matbu evrakları doldurmaktan öteye geçemeyeceğini bilmek gerekir. İşletmeci olmayan idarecilerden nesnel performans değerlendirmesi yapmalarını istemek çok anlamlı değildir. Ama devletin sübvans ettiği özel okullar yaygınlaştıkça ortaya çıkan rekabet ve kamu okulunun kapatılma korkusu idarecilere ve öğretmenlere başarılı olmak için gerçek bir motivasyon sağlayabilir. Örneğin başarısız

kamu okullarının kapatılmasının benimsenmesi gerçek bir rekabetçi baskı oluşturabilir. Aksi halde bu bürokratik yapılanma içinde gerçekleştirilmek istenen yarı-rekabetçi uygulamaların başarılı olması beklenemez.

8. Özel ve Özerk Eğitim Sistemine Geçiş İçin Öneriler

Aşamalı/Alternatifli Öneriler

Bu öneriler, özel okul sisteminin geliştirilmesi yolunda ara çözümler olarak görülmeli ve pilot uygulama aşamasında birden çok model uygulanmalıdır. Bu modelleri şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Tam Olarak Özelleştirilecek Okullar:

Bunlar, daha ziyade gelir seviyesi yüksek olan vatandaşların yaşamış olduğu bölgelerdeki okullardır. Bunlarda da birkaç yol izlenebilir. Bazı okullar, mülkleri ve arsalarıyla birlikte ihale yoluyla satılabilir. Bu okullara yüzde 5 burslu öğrenci okutma zorunluluğu getirilebilir. Bu okullar, bağış kabul edebilir.

2. Kiralama Yoluyla Özelleştirilecek Okullar:

Birinci teklifin uygulanamayacağı yerlerde veya sakınca görüldüğü durumlarda taşınmazların, mülk üzerindeki bina ve kullanım yetkileri geniş tutulması kaydıyla on-yirmi-otuz-kırk-elli yıllık kiralanması yöntemine gidilebilir. Burada okullar, özel işletmecilere kiralanabilir. Finansman ve eğitim programları tamamen işletmecinin sorumluluğundadır. Yine yüzde 5 burslu öğrenci okutma zorunluluğu getirilebilir. Bu okullar bağış kabul edebilir.

3. Finansmanı ve İşletmeciliği Özelleştirilecek Okullar:

Bazı mevcut devlet okulları, özelleştirme ve kira bedeli olmaksızın özel işletmelere devredilebilir. Burada işletmeci, okulu olduğu gibi devralır, ancak finansman ve ders programları işletmecinin sorumluluğundadır. Ya da Milli Eğitim Bakanlığı belirli oranlarda maliyete ve müfredata müdahalede bulunabilir. Bu okulların sözleşmeleri, 1-2-3 yıllık yapılmalı ve başarısız olan işletmecilerden bu okullar alınarak başka işletmecilere devredilmesinin önu açık olmalıdır.

4. Sadece İşletmeciliği Özelleştirilecek Okullar:

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yaklaşık bir milyon personelin çalışıyor olması nedeniyle yukarıdaki önerilerde pilot uygulamaya derhal geçilebilir fakat bu modellerin başarılı olması halinde bile mevcut istihdam durumu, uygulamanın yayılmasına engel olacaktır. Bu nedenle bu modellerin uygu-

lamaya geçmesi için 3-20 yıl arası bir sürece ihtiyaç vardır. Özel işletmeli okul sistemi, bu sürece geçiş döneminde mevcut istihdam açısından sorun oluşturmayacak bir model olarak kullanılabilir. Bu, mevcut duruma en uygun model olarak görünmektedir. **Bu modelin esası**, bazı okulların (pilot uygulama sonrasında büyük bir kısmının) özel işletmelere devredilmesi ancak finansmanının devlet tarafından karşılanmasıdır. Okul başı kabul edebilir. Sözleşmeler, 1-2-3 yıllığına yapılır. Bu model de birkaç şekilde uygulanabilir:

a. Tam Finansman Desteği: Mevcut öğretmenler, özlük haklarında bir kötüleşme olmaksızın bu okullarda çalışmaya devam ederler. Okulun personel ve diğer tüm giderleri, devlet bütçesinden karşılanır. Bu okullar genellikle gelir seviyesi düşük olan ailelere hizmet eder. Ancak özelleştirmedeki temel mantığın rekabeti sağlamak olduğu unutulmamalıdır. Aksi halde iş kaybetme korkusu olmayan idarecilerle ve öğretmenlerle ilerleme kaydetmek mümkün olmaz. Bu nedenle bu uygulamaların kalıcı olması beklenemez. Kiralık okul adı verilen bu sistem, ABD'de uygulanmaktadır. Sonuçlarını görmek için bu sistemi denemek gerekir.

b. Kısmî Finansman Desteği 1: Mevcut öğretmenler, özlük haklarında bir kötüleşme olmaksızın bu okullarda çalışmaya devam ederler. Ücretlerini devlet bütçesinden alırlar. Okulun diğer giderleri, özel işletmenin ticarî faaliyeti ile karşılanır.

c. Kısmi Finansman Desteği 2: Mevcut öğretmenler, özlük haklarında bir kötüleşme olmaksızın bu okullarda çalışmaya devam ederler. Ücretlerini devlet bütçesinden alırlar. Okulların diğer giderleri başı yöntemi ile karşılanır. Bu model, daha da çeşitlendirilebilir. Önemli olan, işletmeye talip olanların önerilerinin değerlendirilmesi ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirli standartlar çerçevesinde uygun görülmesidir.

5. Okulların Bölgesel Olarak Kiralanması:

Bir mahalle, ilçe, il veya bölgedeki okulların eğitimci işletmelere kiralanması yoluyla özel işletmeciliğin eğitime girişi sağlanabilir. Burada işletmecilerin, piyasa süreci içinde faaliyet gösteren eğitimci yatırımcıların başarıları da göz önüne alınarak tercih edilmesine özen gösterilmelidir. Bu ihtimam, kiralamalarda liyakat esasının genel ilke haline gelmesini sağlayacaktır. Yatırımcılar için en cazip yöntemlerden birinin bu olacağı düşünülebilir. Nitekim hâlihazırda bu öneriyi Bakanlığa sunan eğitimci işletmeciler mevcuttur.

6. Eğitim Kuponu Uygulaması:

Öğrencilerin okulları tercih etmelerine bağlı olarak devletin öğrenci başına okullara ödeme yapması şeklindeki hâlihazırda var olan uygulamanın genişletilmesi mümkündür.

7. Prestijli Devlet Okulları Modeli:

Başarılı öğrencilerin devam edeceği sınavla girilen okullardır. Bu sınavları okullar kendileri yapabilir ya da merkezî sınav olabilir. Bu okulların oranı, yüzde 1-2’yi aşmamalıdır. Bunlara “Bilim Lisesi” denilebilir. İçinde fen bilimleri, sosyal bilimler, sağlık bilimleri veya denizcilik, muhasebe, ticaret, motor, elektrik-elektronik gibi meslekî liseler yer alabilir. Bunlar, prestij okulları olduğu için finansmanlarını devlet sağlar. Ancak bu okullar bağış kabul edebilmelidir. (Tüm okullar, bağış kabul edebilmelidir.) Ancak bu bağışlar için hukukî düzenlemelere ihtiyaç olduğu unutulmamalı ve bakanlığın bu yönde kanun teklifleri hazırlaması önemlidir.

8. Sanayi ve Devlet Finansmanlı Meslek Liseleri:

Meslek liseleri, sanayi ve ticarî kurumlara ara eleman yetiştirecek ve üniversitelerin teknik bölümlerine öğrenci gönderecek şekilde yapılandırılmalıdır. Bugün de büyük oranda böyledir ama bu vizyonun belirginleştirilmesi gerekir. Bu öğrencilerin akademik eğitim oranları yüzde elliye geçmemeli; hatta bölümlere göre yüzde yirmilere kadar düşürülmelidir. Öğrencilerin, çalıştığı iş yerindeki performansları, **ders kredisi** olarak notlandırılabilir. Bu okullarda da farklı malî kaynaklar ve farklı ders programı uygulamaları yapılabilir. Fakat bu okulların gelecekte başarılarının artması, özel okul sistemi içinde yer alabilmelerine ve yerel yönetimlere devredilmesine bağlıdır. Çünkü belediyeler, sanayi ve ticari kuruluşlarla koordineli bir şekilde bu okulların işletmeciliğini, finansmanını ve müfredatını daha verimli hale getirebilir.

9. Sanayi ve Devlet Finansmanlı Ortaokullar:

Meslek liselerine hazırlık okulları olarak düşünülebilir. Akademik eğitime yatkın olmayan öğrenciler, bu okullarla yönlendirilebilir. Bu öğrencilerin, ulusal ve uluslararası mevzuattaki çocuk hakları ile ilgili içeriklere aykırı olmamakla birlikte bazı meslek ve zanaatlarda çalışmasına izin verilebilir. Okul ve meslek arasında bir uyuşma aranmayabilir. Fakat öğrencinin iş yerindeki performansının **ders kredilerine** belirli planlamalar çerçevesinde dâhil edilmesi gerekir. Bu durum, ailelerinin mesleklerinde çalışan (çiftçi, sanayici, esnaf, zanaatkâr, sanatkâr vs.) çocuklar için de geçerlidir. Bu öğrencilerin iş yerlerinde geçirmiş oldukları süreler, belirli oranlarda eğitim kredi oranlarına yansıtılması sağlanabilir. Aslında bu uygulama, öğrenci hangi eğitim kurumunda olursa olsun beyana dayalı olarak uygulanabilir. Bu uygulamanın asıl önemi, anne-baba mesleklerini de eğitim sisteminin parçası haline getirmek ve ebeveynlerle çocukları arasında eğitim ilişkisini kurmaktır. Yine böylelikle üretim alanları, gönüllü okullar haline getirilebilir. Bu alanlarda

standartçı ve idealist davranmaya gerek yoktur.

10. Okul öncesi Eğitim İçin Bir Öneri:

Kendi çocuklarına ve komşularının çocuklarına bakan aileler, eğitim sisteminin parçası haline getirilebilir. Örneğin lise veya fakülte mezunu bir anne, evinde okul öncesi eğitim verebileceğini milli eğitim müdürlüklerine iletebilir ve müdürlük, bu süreci, bakıcılık sistemine müdahale edilmemek kaydıyla resmî hale getirebilir. “Bakıcılık” sistemi, öğretmenlik sistemine dönüştürülmüş olabilir. Ücretler, çocukların aileleri tarafından ödenebileceği gibi belirli durumlarda belediye/bakanlık tarafından ödenebilir.¹

9. Finansman Meselesi Eğitim Sisteminde Neden Çok Önemlidir?

Eğitimde genel olarak üç tür finansmandan bahsedilebilir. Birincisi, kamu ya da devlet finansmanı ki bu vergilere dayanan finansmandır. Belediyeleri ve özel eğitim vergilerini de bu sınıfa dâhil edebiliriz. İkincisi, özel finansmandır. Özel finansman, kâr amacına dayanabildiği gibi reklam ve prestij amacıyla da dayanabilmektedir. Üçüncüsü ise bağışlardır. Tarihin her döneminde bağışlar, eğitim finansmanının önemli bir bölümünü oluşturmuştur.

Türkiye’deki mevcut eğitimin yüzde doksan beşi devlet finansmanı ile yapılmaktadır. Dershaneler ve özel yetenek kurslarını bunun dışına çıkarırsak bu oran, belki yüzde seksen beşlere düşebilir. Dershaneler ve özel yetenek kursları, kredileri diplomalarda görülmemesi nedeniyle genel eğitimin parçası olarak kabul edilmemektedir. Sistemin bunları eğitimin parçası haline getirmesi hem spor, sanat ve meslekî eğitimin öneminin artmasına hem de bunların profesyonelleşerek zaten ödenmekte olan ücretlerin genel sistemin parçası olarak eğitime dâhil edilmesine imkân sağlayabilir.

Dershane sisteminin genel eğitimin parçası haline gelebilmesi, özel eğitimin gelişmesine ve kurumlarının sayılarının artmasına bağlıdır. Ebeveynler, çocuklarını özel okullara göndermeleri durumunda özel okul işletmecilerinden beklentilerine göre eğitim vermesini talep edecektir. Bu talebin karşılanması, müfredat çeşitliliğine izin vermekten geçmektedir. Eğitim Bakanlığı, sınırlı sayıda dersi zorunlu tutabilir ve bu dersler için de altışar haftalık müfredatlar belirleyebilir.

¹ İsveç’te uygulanan bir sistemdir bu. Ancak İsveç’te Bakanlık bünyesinde çalışan öğretmen yoktur. Kamu okullarındaki öğretmenleri belediyeler finanse eder. Bunun için belediyeler, özel eğitim vergisi alırlar. Bu merkezi vergilerden farklıdır ve belediyelere göre oranları farklıdır. Bkz. http://www.skf.se/vi_arbetar_med/statistik/statistik-personal/kommunal-personal/kommunal-personal-2012

Mevcut sistemde finansmanın tamamına yakını devlet tarafından karşılanmaktadır: Bu durum, mevcut istihdam başta olmak üzere var olan önemli engellere rağmen Türk eğitim sisteminde yapılacak değişimler için en önemli avantajdır. Devletin yüksek bir eğitim bütçesi vardır ve büyük bir reform, mevcut bütçe üzerinden kolaylıkla sağlanabilir.

Ekonomik durumu iyi olan ailelere devletin eğitim desteği vermesine gerek yoktur: Bu durum aynı zamanda sosyal devlet anlayışına da uygun değildir çünkü bu sistemde devlet, düşük gelirlerden aldığı vergilerle zenginlerin eğitim masraflarını da finanse etmektedir. Özel okul için mali imkânı olan aileler, bütçelerine uygun özel okul sistemleri Türkiye’de gelişmediği için (ya da özel okul tercihi az olması ve bunun sonucu olarak okulların pahalı olması nedeniyle) devlet okullarını tercih etmektedirler.

Bağış sistemi, eğitim sistemlerinin en önemli finansman kaynağıdır: Bugün devlet okullarında bağışlar engellenmek istenmektedir. Buna rağmen idareciler gayri resmi olarak okul giderlerinin bir kısmını velilerin gönüllü bağışları ile karşılamaktadırlar. Bağışlar, geçmişte ve günümüzde eğitim sisteminin en önemli finansman kaynağı olmuştur. İster özel isterse devlet okulu olsun bütün eğitim kurumlarında bağışlar belirli bir mevzuatla yasal hale getirilmelidir. Vakıflar ve şirketler hem kâr hem de bağışla çalışabilmelidir.

Türkiye’de 3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu vakıfların eğitim sisteminden kopmasına neden oldu. Bugün kısmen bu durum giderilmiş olsa da vakıfların eğitim sistemimiz üzerindeki etkileri azdır. Devlet finansmanı nedeniyle eğitim için bağış mekanizması çok fazla gelişmemekte, bu amaçla toplanan paralar daha ziyade öğrenci bursu olarak kullanılmaktadır. Vakıflar, tarih boyunca ve bugün dünyanın her yerinde en önemli eğitim kurumlarıdır. Bağışlar en önemli eğitim finansmanıdır. ABD’de 2012 yılında resmi rakamlara göre 290 milyar dolar yardım toplanmış ve bu yardımın yüzde 14’ü eğitim kurumları için harcanmıştır. Buna yüzde 33’lük din hizmetleri için yapılan bağışların eğitime katkısı dâhil edilmemiştir. Bunu da hesaba katarsak Türkiye’de tahminen yılda yaklaşık 10 milyar liralık bir bağış, eğitime finansman desteği sağlayabilir.

Dinî vakıfların eğitim üzerindeki yetkisi artırılabilir: Tüm dünyada dinî vakıflar, genel vakıfların büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Fakat Türkiye’de dinî vakıfların çalışma biçimlerinde önemli kısıtlamalar vardır. Örneğin Cami, Kilise veya Cemevi etrafında vakıf faaliyeti ve eğitim yapılmamakta, okullarla ibadethaneler birbirinden hassaten ayrı tutulmaktadır. Uygun görülmesi durumunda Camiler başta olmak üzere tüm ibadethane-

lerle okulları bir araya getirebilecek vakıf yapılarına müsaade edilerek dinî bağışların Türk Eğitim sisteminde bir finansman kaynağı haline getirilmesi sağlanabilir. Bakanlığın bu sistemde kriminal denetimi oldukça önemlidir.

Özel eğitim kurumları devletten malî destek almadan sisteme katkı sağlayabilir: Özel okul/eğitim sistemi, tüm dünyada geçmişte ve günümüzde eğitimin en önemli parçasıdır. Türkiye’de özel eğitim kurumlarının devlet okullarına oranı 2012 itibariyle öğrenci sayısına göre % 2.9; okul sayısına göre ise % 4.5 görünmektedir. Bu oranlar demokratik ülkelerde % 65 civarındadır. Demokrasinin gelişmesi ile mülkiyet sisteminin gelişmesi arasındaki doğru orantı göz önüne alındığında eğitimdeki özel mülkiyetin Türkiye’deki demokratikleşme süreciyle orantılı olmadığı görülür.

Devlet okulları, buldukları yer açısından eğitime malî destek sağlayabilecek imkânlarla sahiptir: Devlet okulları sahip oldukları arsa ve binalar açısından eğitim için finansman sağlayabilecek yeterliliklere sahiptir. Milli Eğitim Bakanlığı, hizmet alımı yöntemi ile özel işletmeli devlet okulları sistemini geliştirmesi durumunda bu okulların imkânları, okullara mali destek sağlayacaktır.

10. Merkezî Sınav Sistemi

Merkezi sınavların kaldırılmasının alternatifi, okulların kendi sınavlarını yapmasıdır ancak başarı ve finansman konusunda sorumluluğu olmayan okul yönetimlerinin güven duyulacak sınavlar yapması zordur. Özellikle öğrenci ve veliler, bu sınavların adil olduğundan kuşku duyacaklardır. Ancak okullarda finansman, yönetim ve program özerkliği sağlanırsa bu tür endişeler ortadan kalkabilir. Bu nedenle ani kararlarla merkezî sınavlardan vazgeçmek doğru değildir. Okul özerkliği ve özel eğitimin gelişmesine paralel olarak merkezî sınavların eğitim içindeki etkisi azaltılabilir. Burada unutulmaması gereken şey, eğitim sektörünün başarısının iki temel etkene dayanmasıdır. Birincisi akademik ve bedensel başarı, ikincisi finansmandır. Okulların varlığını devam ettirmesi, başarı ve finansman arasında kurulabilecek olan dengeye bağlıdır. Okullar, hem başarı oranlarını artırmayı ve daha iyi mesleklere öğrencilerini yöneltebilmeyi hem de malî açıdan güçlü olmayı isteyecektir. Bu nedenlerle iyi bir okulun başarılı öğrencilere ve velilerin malî desteğine ihtiyacı vardır. Okul özerkliği sistemi, bu ikisi arasında gerilime dayalı olarak yürüyebilir. Bu sistem aynı zamanda gelir seviyesi düşük öğrencilerin iyi okullarda eğitim almasına imkân sağlar. Özel ve özerk okul modellerinin gelişmesine paralel olarak merkezî sınavların eğitim sistemindeki yeri de azaltılabilir.

11. Din Eğitimi

Mevcut Dersin İçeriğinin Geliştirilerek Genel Bir Din Kültürü Dersi Haline Dönüştürülmesi

Mevcut din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, teknik anlamda din eğitimi değildir. Teknik anlamda din eğitimi, ebeveynlerin onayı ve istekleriyle yapılan din dersleridir. Fakat bu ders, bir din propagandası yapmamak kaydıyla genel ve seküler müfredatın bir parçası olarak okullara önerilebilir hatta zorunlu müfredatın parçası olabilir. Bu dersin içeriği, Türkiye’deki dinler, mezhepler ve cemaatler başta olmak üzere dünyadaki genel yaygın dinler hakkındaki bilgilerden oluşabilir. Tabii ki bu dersin içeriğinde İslam dinine ve mezheplerine daha fazla yer verilmesi makuldür ancak diğer dini inançlara da makul oranda yer verilmesi gerekir. Bu koşullar altında din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, adı din dersi, din kültürü veya dinler tarihi şeklinde değiştirilmek kaydıyla zorunlu ya da zorunlu seçmeli olarak devlet müfredatında yer alabilir. Ancak bu dersin din eğitimi olarak kabul edilmemesi gerekir.

Çoklu Müfredat İçinde Ebeveyn Taleplerine Bağlı Din ve Değer Eğitimi

Bir dini inancı benimsetme amacı olmayan din dersi dışında, din eğitimi daha çok okullarda seçmeli ders olarak, okul dışında da gönüllü eğitim kurumları vasıtasıyla velilerin talepleri ve okul yönetimlerinin tasarrufları ile verilmektedir. Ayrıca cemaat ve vakıflara ait kursların/okulların Bakanlık tarafından tanınması ve buralarda hafızlık başta olmak üzere din eğitimine izin verilmesi gerekir. Bu haklar, din ve mezhep gözetilmeksizin bütün inanç sistemlerine tanınmalıdır. Ders müfredatları, farklı din ve mezheplere göre hazırlanabilmelidir. Bakanlık, müfredat havuzu sisteminde din dersleri havuzu oluşturabilir ve önerileri burada değerlendirebilir. Ayrıca Bakanlık, derslerin içeriğini kriminal açıdan ve temel insan hakları açısından denetleyebilmelidir.

Geleneksel medrese eğitimini sürdürmek isteyen kurumlar, eğitim sisteminin meşru parçası haline getirilmeli hatta teşvik edilmelidir. Bu kurumları bitirenlerin orta öğretim kurumlarından mezun olmaları kaydıyla özel din görevlisi olarak çalışmalarına izin verilmelidir.

Bu çeşitliliğin sağlanması için sivil yaygın eğitimin genel eğitim sisteminin parçası haline getirilmesi gerekir. Medreseler, özel eğitim kurumları (Süleyman Efendi Kursları gibi), imalâthaneler ve sanayide çalışan çocukların eğitimin parçası kabul edilmesi, din eğitimi açısından önemli avantajlar sağlayacaktır.

Alevilik Eğitimi

Alevilik eğitiminin Türkiye’de hem terör meselesi hem de uluslararası insan hakları mevzuatı açısından önemli bir yeri vardır. Zorunlu din kültürü dersi dışında Alevilerin kendi din eğitimlerini yapmalarına izin verilmelidir. Bu dersin içeriği, Alevilik adap ve erkânını öğrencilere benimsetme esasına dayanmalıdır. Bektaşilik ve Alevilik dersleri ve konuları, özellikle bir arada alınmamalı ve anılmamalıdır. Bu iki dersin bir arada anılması, Aleviler arasında “asimilasyon” söylemine neden olmaktadır. Birden fazla Alevilik müfredatına ve programları ebeveynlerin talepleri doğrultusunda yapılmasına izin verilmesi en uygun yol görünmektedir. Devlet okulları ve devlet finansmanlı okullarda Alevilik dersi, talepler doğrultusunda seçmeli olarak okutulmalıdır. Bazı ailelerin bu tür bir derse sıcak bakmadıkları gözden kaçırılmamalıdır.

Gayri Müslimlerin Din Eğitimi

Gayri Müslimlerin din eğitimi, Lozan’da belirtilen hak, imkân ve koşulların ötesinde olmalıdır. Bu çerçevede Heybeliada Ruhban Okulu ve Hıristiyan mezhepleri başta olmak üzere farklı dinî grupların okullar açmasına ve müfredat hazırlamasına iç hukukta müsaade edilmelidir.

12. Dershanelerin Genel Eğitimin Parçası Haline Getirilmesi

2014 yılının başında hazırlanan yeni dershaneler kanunu, bu perspektife (hatta burada ortaya koyulan genel eğitim perspektifine) uygun görünmektedir. Dershanelerin açık liseye dönüştürülmesine imkân verilmesi ve öğretmen sözleşmelerinin serbest bırakılması gibi olumlu uygulamaların yanında dershane öğretmenlerine mülâkatla MEB bünyesine geçiş hakkı tanınması ve özel okullardaki boş kontenjanlara Bakanlık finansmanı ile öğrenci alınması gibi uygulamaların sonuçlarını kestirmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle bu yasa, burada genel çerçevesi ortaya koyulmuş olan reformlarla birlikte tekrar düşünülmelidir. Bu önerilerin, son çıkan dershaneler yasasıyla aynı ruha sahip olduğu unutulmamalıdır.

Dershaneler açısından temel sorun, genel eğitimin bir parçası olarak eğitime katkı sağlamıyor olmalarıdır. Dershaneler, serbest ticaretin olduğu yerde yasal ticarî kuruluşlar olarak var olabilir. Ancak Türkiye’deki eğitim sisteminin dar kapsamlı ve merkezî sınav sistemine dayanıyor olması, dershanelerin eğitimde sadece yardımcı kurumlar olarak yer almasına neden olmaktadır. Bu yönüyle dershaneler, eğitime katkı sağlamamakta ve basit bir sınav sistemi için geliştirilen teknikler üzerinden para kazanmaktadırlar. Bazı dershane işletmelerinin Türk Eğitim sisteminde köklü değişiklik istememesinin nede-

ni de budur. Fakat bunun asıl nedeninin Türkiye’deki eğitimin merkezîyetçi yapısı olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

Eğitimin özel işletmelere bırakılması, bu sektör üzerinden para kazanan ama eğitime katkısı olmayan, sadece basit bir sınavla ilgili geliştirilen teknikler üzerinden hem ticarî hem de müfredat açısından rekabetin olmadığı bir sistemden geçinen bu işletmeleri rahatsız etmektedir. Bu nedenle eğitimde çeşitliliğin sağlanması, merkezî sınavların ve bu türden bir dershanecilik sisteminin kendiliğinden ortadan kalkmasına neden olacaktır.

Türkiye’deki eğitimin yükünü tek başına merkezî idarenin çekmesi mümkün değildir. Şirket, vakıf ve derneklerin eğitimdeki sorumluluğu paylaşması gerekir. Bu nedenle okulların özelleştirilmesi için hükümete cesaret verilmelidir. Bu başarılı olduğunda dersaneler zaten doğal olarak kapatılmış olacak ve dersanelerin kapatılması uygulamasına geçilmesinden sonra onların yerini alacak olan “etüd merkezleri”ne de ihtiyaç kalmayacaktır.

Bunun arkasından merkezî sınavların eğitim üzerindeki etkisi azalacaktır. Çünkü her özel işletme nasıl bir öğrenci profiline sahip olmak istediğini belirleyecek ve kendi öğrencilerini kendisi seçebilecektir. Artık spor, resim, müzik vs. becerileri olanlar daha başarılı sayılacağı için eğitimde bir kaç on yıl içinde büyük bir dönüşüm yaşanacaktır.

13. Bakanlığın Koordinatörlük ve Akreditasyon ile Sorumlu Olması

20 milyon öğrenci ve bir milyon çalışanın yer aldığı sistemin çağı yakalaması mümkün değildir. MEB tüm enerjisini, maddi kaynağını öğretmenlerin maaş, ek-ders ücreti, tayin, atama, yer değiştirme, okul yöneticilerini atama, yazı, mevzuat gibi eğitimin içeriğine dahil olmayan, eğitim kalitesine nicel ve nitel katkısı da bulunmayan işlere harcamaktadır. Yeni dönemde, MEB, hak ihlâli denetlemesi, yoksul öğrencilere kaynak sağlama, uluslararası standardı yakalamak ve tespit için akreditasyon faaliyetlerine ve bir reform süreci için alt yapı oluşturabilecek uygulamalara odaklanmalıdır.

Özel ve özerk okul sisteminin geliştirilmesi ve çoklu müfredata izin verilmesi durumunda Milli Eğitim Bakanlığı’nın bu eğitim kurumlarını denetleme yetkisi saklı tutulması gerekir. Denetleme kriterleri, uluslararası mevzuata göre olmalıdır. Bakanlık, okulları ve müfredatları üç gerekçeye dayalı olarak denetleyebilmelidir:

1. Türkiye’nin bağlı olmayı kabul ettiği uluslararası insan hakları mevzuatı,

2. Uluslararası mevzuatta kabul edilen kriminal gerekçeler,
3. Asgari yeterlilikler ve öğrenim çıktılarının takibi açısından.

14. Sonuç

Türk Eğitim Sistemi, yapılan birçok revizyona rağmen köklü bir değişikliğe ihtiyaç duymaktadır. Bu değişikliğin/reformun gerekçesi, eğitimin organizasyonu ile ilgili tüm sorumluluğun Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiş olmasıdır: Bakanlık alt yapı, finansman, yönetim ve planlama (ders ve müfredatın belirlenmesi) konusunda tam ve tek yetkili kurumdur. Tek bir kurumun, yirmi milyon öğrenci, bir milyon çalışan ve altmış beş bin okulun sevk ve idaresini tek başına sürdürmesi hem fizikî hem pedagojik hem de eğitimin amaçları açı(sın)dan makul görünmemektedir. Bu nedenle Türkiye'de yapılacak bir eğitim reformu, sorumluluğun eğitimin paydaşları arasında bölüşülmesi esasına dayanmalıdır. Eğer bu perspektif benimsenecek olursa yapılacak reformun ilk ilkesi, merkezî yetki ve hakların illere, belediyelere, okullara, vakıflara, şirketlere, şahıslara, ailelere ve öğrenciye devredilmesidir ve bunun gereği olarak da Bakanlığın koordinasyon ve akreditasyon kurumu olmaya yönelmesidir. Yetki ve sorumluluk paylaşımı, eğitimde finansman, yönetim ve planlama özerkliğini mecbur kılmaktadır. Bu özerkliğin sağlanması, özel okulların eğitim sistemi içindeki oranının kademeli olarak artmasına bağlıdır. Ancak bu tür bir reform çabasının önünde, mevcut istihdam yapısı ve bürokratik yapılanma başta olmak üzere büyük engeller bulunmaktadır. Burada sunduğumuz ve **eğitimde sivil inisiyatifin gelişmesi esasına** dayanan bu eğitim reformu önerisi, mevcut yapıdan kaynaklanan zorlukları aşmak için fırsatları ortaya koymayı; finansman çeşitliliği, okul çeşitliliği, müfredat çeşitliliği ve yönetim çeşitliliğine dayalı alternatifli **ara çözümler** sunmayı amaçlamıştır.